

A modern szlovák újságírás kezdetei

Ludovít Štúr¹ majdnem négy éven át kilincselte az udvarnál és a magyarországi hivatalokban, hogy engedélyt szerezzen egy szlovák (immár: irodalmi) nyelven írt politikai újság kiadásához. Maga is meglepődött, hogy sokáig meddő erőfeszítése 1845. január 15-én sikerrel járt a császárnál. Mindazonáltal a magyarországi hivatali bürokrácia egészen 1845. augusztus elsejéig késleltette a „Slovenské národné noviny” („Szlovák nemzeti újság”) megjelenését.

Ekkor született meg a modern értelemben vett szlovák nyelvű újságírás. (A korábbi latin és cseh nyelvű, híreket regisztráló és mindig kérésre írt próbálkozások és a „Slovenské národné noviny” között nincs semmiféle kapcsolat és összefüggés.) Az új periodikum annak köszönheti létét, hogy Štúr – a történelmi Magyarországon már létező magyar, német, horvát és szerb újságok tapasztalatait általánosítva – a sajtó révén akarta elérni a nemzet politikai egységét, nem pedig egyesületek, könyvtárak, intézmények és rendezvények által. Emiatt többen (így Ján Francisci², Hurban³ és mások) kritizálták is, és – jogosan – végletes egyoldalúságot vetettek a szemére.

Mindennek ellenére a „Slovenské národné noviny” megszületése történelmi jelentőségű tett volt, mivel 1845 után a szlovákok már soha nem maradtak anyanyelvű sajtó, illetve olyan orgánusok nélkül, amelyek a modern újságírás leleményeit (kommentár, vezércikk, rovatbeosztás és a többi) ne érvényesítették volna. Štúr lapja a szláv világban a maga korszerűségével egyfajta mérceként szolgált, például kimutatható, hogy az újonnan indult szerb újságok tőle vették át rovatbeosztásukat.

A lap megszűnése groteszk volt: 1848. június 11-én

JEGYZETEK

¹ Ludovít Štúr (1815–1856): szlovák politikus, néprajzkutató, költő, a mai szlovák irodalmi nyelv egyik megalapozója. Győrött és Pozsonyban végezte iskoláit, később ösztöndíjasként német földre, Haliéba került. Itt értette meg, hogy minden szláv írónak küldetése, hogy a saját népe nyelvén szólaljon meg. Tanárként Pozsonyban kiadta „A szlovák nyelvjárás avagy e nyelvjárásban való írás szükségessége” című röplapját (1846). Életének ismertetésére és életművének elemzésére a BARÁTSÁG mellelőbb sort kíván keríteni.

² Ján Francisci (1822–1905): szlovák író, újságíró, néprajzkutató.

³ Jozef Miloslav Hurban (1817–1888): szlovák politikus, szerkesztő, irodalomtörténész.

azért kellett a kiadásával felhagyni, mert a szerkesztőség nem tudta előteremteni azt a négyezer ezüst forintnyi kauciót, amelyet az a sajtótörvény írt elő, amelynek megszületéséért (természetesen más – nemzet-emancipálódási – szempontból) korábban annyit küzdött. A pozsonyi polgármester a törvény végrehajtását illetően annyira szigorú volt, hogy a búcsúzó szám kinyomtatását sem engedélyezte.

Pályafutása során a „Slovenské národné noviny” az újságolvasásra felkészületlen publikum problémáival is találkozott. Az előfizetési fegyelem sem érte el a kívánatos színvonalat. Emiatt az összes XIX. századi szlovák periodikum alig néhány százas példányszámban jelent csak meg és hamarosan megszűnt. Az újságírói fizetés alamizsna szintű volt (néhány tucatnyi forint). A tisztelatlán még a század végén is kuriózumnak bizonyult.

Noha Štúr a nemzet politikai egységének eszméjét dédelgette a sajtó közreműködésével, a valóság azonban teljesen más lett: a sajtótermékek egyre inkább pártosodtak, úgyhogy a két világháború között még a vicclapok mögött is egy-egy párt állt.

„A szlovák újságírás csak a XX. században nőtte ki gyerekbetegségeit – állapítja meg összegezésként a „Slovenské pohľadý” című folyóirat 1995/9. számában Eduard Chmelár: „A modern (szlovák) újságírás kezdetei” című cikk szerzője. Majd még hozzáteszi: „Bizonyára paradox jelenség, hogy a századfordulón az USA-ban jóval több szlovák nyelvű lap jelent meg, mint otthon – és sokkal magasabb példányszámban. Ez is a kor tanúságtétele. Ennek azonban nem mindig a magyarok voltak az okai. Talán éppen ezt értették meg a „Hlas” („Hang”) című lap alapítói (Milan Hodža, Anton Bielik és Andrej Hlinka), akik 1898-ban határozott módon léptek fel a szlovák zszurnalisztika vargabetűi ellen.”

A „hlaszisták” az újságírásban frissebb és agresszívebb hangot honosítottak meg, s ezáltal tömegessé tették lapjuk olvasóközönségét. A szlovák újságírás még így is – egészen mostanáig – lokális és provinciális jegyeket hordozott magán, s – ahogy azt Chmelárnál olvashatjuk – csak most vált államalkotó (!) zszurnalisztikává.

Futala Tibor

A HISEBBSÉG
KUTATÁS
1996/2. számából